

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК: 159.923 : 159.922.6 : 615.851

З. С. Карпенко

ORCID iD 0000-0002-0747-2591

Є. В. Карпенко

ORCID iD 0000-0002-4046-0410

СУБ'ЄКТНІ МЕХАНІЗМИ АКСІОГЕНЕЗУ ОСОБИСТОСТІ

На основі теоретичного представлення аксіогенезу особистості як зростання суб'єктних здатностей особистості, ускладнення й узагальнення її ціннісних орієнтацій в основних видах життєдіяльності було перевірено гіпотезу про висхідну динаміку механізмів психологічного захисту і копінг-стратегій особистості, які засвідчують прогресивний вектор професійно-особистісного становлення.

Ключові слова: аксіогенез особистості; копінг-стратегія; професійно-особистісне становлення; психологічний захист; суб'єктні механізми.

Постановка проблеми. Теоретико-методологічні пошуки в царині психології переконують в тому, що аксіологічна психологія є не просто авторською концепцією, своєрідним додатком до наявних психологічних, насамперед персонологічних теорій, вона – закономірний наслідок рефлексії над основоположними засадами наукового пізнання, що характеризується дрейфом домінуючої сьогодні пост-некласичної раціональності до універсалістського (пост-постмодерністського) світорозуміння і людинознавства.

Аксіологічна психологія вивчає різноманітні явища ціннісно-сислової сфери особи: мотиваційні (суб'єктивні, психічні, смисложиттєві) ставлення, диспозиційні утворення (соціальні установки, ціннісні орієнтації, спрямованість інтересів), спонукальні чинники (потреби, інстинкти, ідеали, особистісні цінності), емоційно-ціннісні характеристики процесу переживання, ефекти самовизначення і розгортання вчинкової активності суб'єкта тощо.

Аналіз останніх досліджень. Розбудова психологічної науки на засадах холархічного детермінізму (інтегрального холізму) потребує теоретичного моделювання й емпіричного дослідження різних модусів і рівнів суб'єктивної реальності: від вивчення дорефлексивного синкретичного досвіду світовідчування до досягнення цілісного смислового резонансу семантично схожих явищ, себто – аксіосфери людини як інтегрального суб'єкта персонального життя.

Логічним каркасом нашого дослідницького підходу стали уявлення про особистий аксіогенез як цілісний процес розвитку ціннісно-сислової сфери

людини, наділеної відповідними психосоматичними, психоментальними, соціокультурними і духовно-трансцендентними інтенціями та здатностями.

Аксіогенез особи являє собою розгортання її суб'єктних здатностей у цілісній ситуації буття, голографія якої обіймає індивідний, власне суб'єктний, соціально-особистісний, індивідуальний та універсальний рекурентні ряди (рівні, синхронізовані сенсоцільовим чином) з прогресивним ускладненням ціннісно-духовних устремлень людини.

Суб'єктом аксіогенезу є особа, що розуміється як трансцендентальний духовний суб'єкт, носій ноуменальних визначень людини, а також її феноменальних, атрибутивних репрезентацій. До перших належать різнотипні структури психічних інтенціональностей, до других – прояви інтерсуб'єктних взаємодій (вчинки, стилі життя, типи характеру та ін.).

Розвиток ціннісно-сислової сфери особистості пояснюється принципом інтегральної суб'єктності, згідно з яким здатність людини до самоактуалізації проявляється у висхідній телеологічній перспективі в континуумі: 1) відносного суб'єкта (біологічного індивіда, психосоматичного організму), наділеного здатністю рефлексорного налаштування (суб'єктна здатність «передчуваю») на сприятливі умови життя й орієнтованого на ключову цінність «вітальність» (здоров'я); 2) моносуб'єкта (власне суб'єкта умовно індивідуальної діяльності), який здійснює діяльність певного предметного змісту (пізнання, спілкування, праця) згідно з виробленими соціальними нормами і культурними стандартами, домінують прагматичні цінності.

Адаптивна, нормовідповідна активність моно-суб'єкта забезпечується сформованою здатністю «треба» – морально-психологічною саморегуляцією за допомогою усвідомленого обов'язку; 3) полі-суб'єкта чи особистості як суб'єкта суспільно розподіленої діяльності, керованої імперативом моральної свідомості – сумлінням або інстанцією «мушу» («варто») і спрямованою на цінність добра для інших; 4) метасуб'єкта як індивідуальності, що репрезентує себе в актах творчої діяльності й унікальних внесках у культуру. Суб'єктна здатність цього рівня втілюється цілепокладанням «буду» («смію») і забезпечує досягнення індивідуального інноваційного ефекту, оцінюваного за естетичними канонами прекрасного; 5) абсолютного суб'єкта – людини як носія універсальної духовності з при-

танною їй супердиспозицією «благо» як результату розуміння смислу існування конкретного у світовому порядку – суб'єктна здатність «приймаю» (Карпенко З. С., 2009).

Успіхи когнітивної психології, системно-ієрархічні концепції в персонології дозволили обґрунтувати теоретичну модель самоактуалізації як основного показника аксіогенезу особистості з урахуванням процесів захисного і копінгового змісту, які репрезентують суб'єктні механізми особистісного становлення (Карпенко Є., 2013) (див. Рис. 1).

Мета статті. У цій статті буде розглянуто динаміку взаємозв'язку суб'єктних механізмів (психологічний захист і копінг-стратегії) у процесі персонального аксіогенезу на етапі професійної

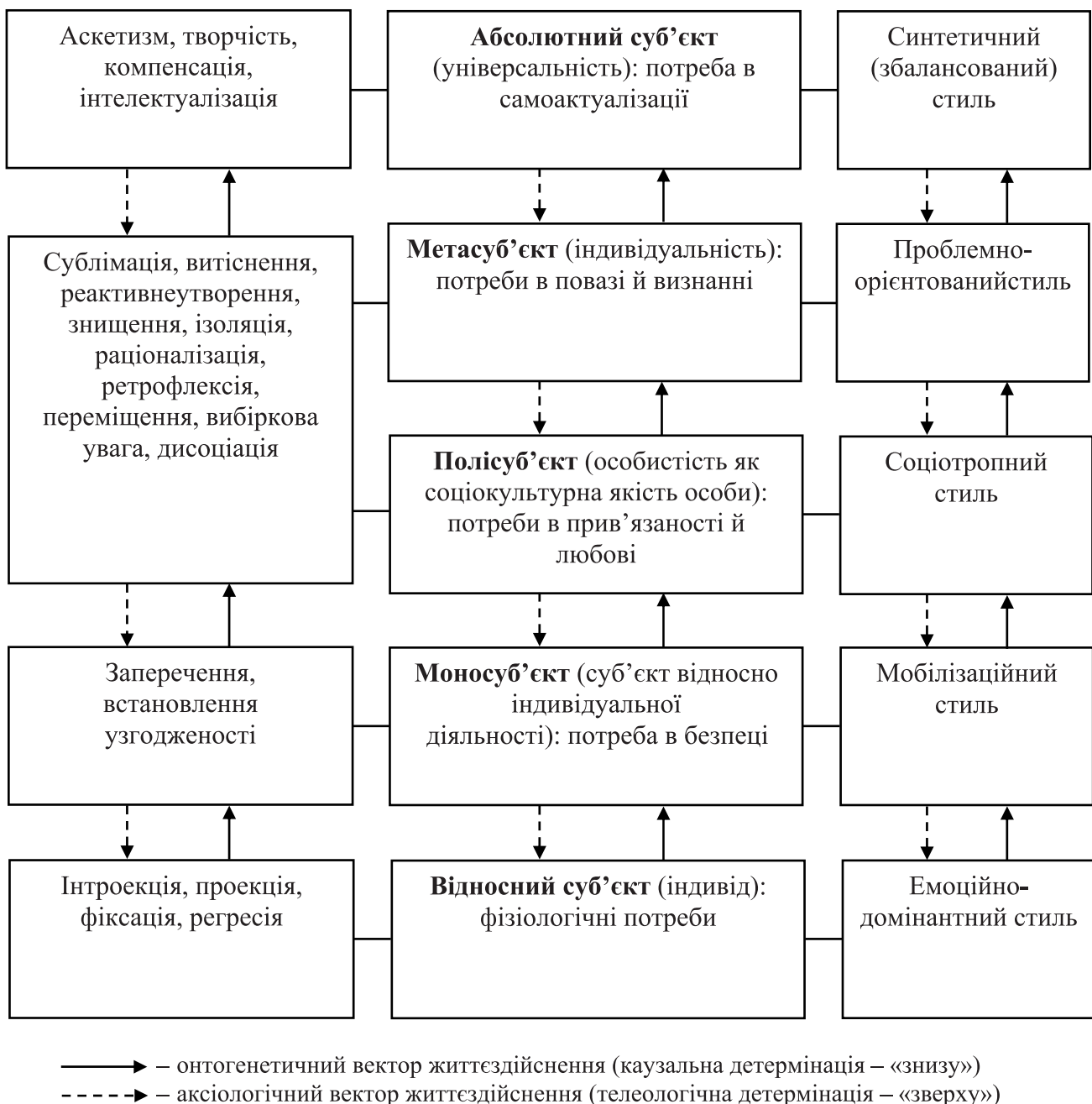

Рис. 1. Ієрархічна суб'єктно-ціннісна модель самоактуалізації особистості в захисному і копінговому модулях

підготовки, що дозволить встановити як сам факт трансформації захисту в копінг, так і наблизитися до визначення умов, які сприяють такій трансформації.

Аксіогенез особистості: суб'єктні механізми.

З цією метою порівнюємо значущі кореляції психодіагностичного дослідження захисних механізмів та копінг-стратегій осіб, що мають бакалаврський («молодші») та бакалаврський і вище («старші») рівні професійної підготовки і вікового розвитку (вибірка – 221 особа) й проаналізуємо результати факторного аналізу даних, отриманих за методиками: «Діагностика типологій психологічного захисту» Р. Плутчик в адаптації Л. І. Вассермана, О. Ф. Еришева, Є. Б. Клубової та ін., «Копінг-поведінка в стресових ситуаціях» (С. Норман, Д. Ф. Ендлер, Д. А. Джеймс, М. І. Паркер; адаптований варіант Т. А. Крюкової).

Отже, до значущих кореляцій діагностованих змінних у субвирці «молодших» належать такі позитивні зв'язки: копіngu, орієнтованого на рішення, й копіngu, орієнтованого на уникнення ($r = 0,296$; $p = 0,004$); копіngu, орієнтованого на емоції, та копіngu, орієнтованого на уникнення ($r = 0,341$; $p = 0,001$). Водночас копінг, орієнтований на емоції, позитивно корелює з такими захисними механізмами, як регресія ($r = 0,309$; $p = 0,003$) і заміщення ($r = 0,382$; $p = 0,000$). Позитивно корелюють і захисні механізми заперечення й інтелектуалізації ($r = 0,214$; $p = 0,039$), регресії та компенсації ($r = 0,362$; $p = 0,000$), регресії та заміщення ($r = 0,425$; $p = 0,000$), компенсації та заміщення ($r = 0,253$; $p = 0,014$), проєкції та реактивного утворення ($r = 0,316$; $p = 0,002$), інтелектуалізації та реактивного утворення ($r = 0,318$; $p = 0,002$). Всього виявлено 10 прямо пропорційних залежностей між захисними механізмами і копінг-стратегіями «молодших».

До негативних кореляцій даних контрольованих змінних належать 3 такі: копінг, орієнтований на рішення, і витіснення ($r = -0,335$; $p = 0,001$); він же і заміщення ($r = -0,334$; $p = 0,001$) та регресія ($r = -0,223$; $p = 0,032$).

До значущих позитивних кореляцій захисних механізмів та копінг-стратегій «старших» належать такі позитивні зв'язки: копіngu, орієнтованого на рішення, і копіngu, орієнтованого на уникнення ($r = 0,457$; $p = 0,000$); копіngu, орієнтованого на емоції та витіснення ($r = 0,187$; $p = 0,035$), а також його ж і регресії ($r = 0,443$; $p = 0,000$), заміщення ($r = 0,414$; $p = 0,000$), реактивного утворення ($r = 0,233$; $p = 0,008$); заперечення і компенсації ($r = 0,278$; $p = 0,001$), його ж та інтелектуалізації ($r = 0,323$; $p = 0,000$) і реактивного утворення ($r = 0,246$; $p = 0,005$). Низку позитивних кореляцій утворює витіснення з регресією ($r = 0,296$; $p = 0,001$), компенсацією ($r = 0,283$; $p = 0,001$), заміщенням ($r = 0,443$; $p = 0,000$), інтелектуалізацією ($r = 0,342$; $p = 0,000$), реактивним

утворенням ($r = 0,231$; $p = 0,009$), що підтверджує висновок З. Фрейда про його універсальний характер. Зафіксовано позитивний взаємозв'язок регресії з компенсацією ($r = 0,276$; $p = 0,002$), із заміщенням ($r = 0,545$; $p = 0,000$) і реактивним утворенням ($r = 0,263$; $p = 0,003$); компенсації із заміщенням ($r = 0,221$; $p = 0,012$) і реактивним утворенням ($r = 0,330$; $p = 0,000$); проєкції із заміщенням ($r = 0,178$; $p = 0,045$), інтелектуалізацією ($r = 0,262$; $p = 0,003$) і реактивним утворенням ($r = 0,188$; $p = 0,034$); заміщення з інтелектуалізацією ($r = 0,195$; $p = 0,027$) і з реактивним утворенням ($r = 0,242$; $p = 0,006$). Всього виявлено 23 позитивні кореляції між захистом, а також між копінгом і захистом, що вказує на зміцнення монолітності особистості, інтеграцію з віком і набуттям життєвого і професійного досвіду її адаптивно-захисних і творчо-подолальних потенцій.

До негативних кореляцій даних контрольованих змінних «старших» належать 6 таких пар: копінг, орієнтований на рішення і витіснення ($r = -0,300$; $p = 0,001$), він же і регресія ($r = -0,237$; $p = 0,007$), заміщення ($r = -0,313$; $p = 0,000$), реактивне утворення ($r = -0,176$; $p = 0,047$); копінг, орієнтований на уникнення, і витіснення ($r = -0,249$; $p = 0,005$), він же й інтелектуалізація ($r = 0,199$; $p = 0,024$). Спільними негативними кореляціями «молодших» і «старших» стали ті, що перейшли від перших: копінг, орієнтований на рішення, і витіснення, він же і заміщення та регресія (всього 3 пари).

Як бачимо, з віком зростає кількість не тільки позитивних, але й негативних кореляцій. Зокрема, останні вказують на детерміноване життєвими цілями розмежування захисту і копіngu, де перший стосується забезпечення дефіцитарної (ситуативної), а другий – буттєвої (екзистенційної) мотивації поведінки особистості, котра самоактуалізується.

Спільне ядро позитивних кореляцій захисту і копіngu обох субвибірок склали 8 пар: копінг, орієнтований на рішення, і копінг, орієнтований на уникнення; копінг, орієнтований на емоції, та регресія, він же та заміщення; заперечення та інтелектуалізація; регресія та компенсація, а також заміщення; компенсація та заміщення; проєкція та реактивне утворення.

Відповідно, залишкову периферію «молодших» утворили такі позитивні кореляції: копінг, орієнтований на емоції, та копінг, орієнтований на уникнення; інтелектуалізація та реактивне утворення.

Залишкова периферія «старших» набагато різноманітніша. Так, позитивно корелюють: копінг, орієнтований на емоції, та витіснення, він же та реактивне утворення; заперечення та компенсація і реактивне утворення; витіснення і регресія, компенсація, заміщення, інтелектуалізація, реактивне утворення; регресія і реактивне утворення; компенсація та реактивне утворення; проєкція та заміщення, інтелектуалізація; заміщення та

інтелектуалізація, реактивне утворення. Залишкову негативно скорельовану периферію «старших» утворили: копінг, орієнтований на рішення, і реактивне утворення; копінг, орієнтований на уникнення, і витіснення, інтелектуалізація.

Стабільна частина виявлених кореляційних плеяд копінгово-захисних патернів указує на тісний зв'язок емоційно-орієнтованого копінгу і регресії, що відповідає відносно суб'єктному рівневі життєздійснення з його орієнтацією на вітальні потреби особи. Взаємозв'язок копінгів, орієнтованих на рішення та на уникнення, може трактуватися як необхідна умова підсилення зосередженості на провідних цілях життєздійснення особистості, що притаманно людині як творчій індивідуальності (метасуб'єктний, культуротворчий рівень суб'єктно-ціннісного трансцендування). Інші ж позитивно скорельовані пари ядерного комплексу копінгово-захисних патернів охоплюють весь спектр особи як інтегрального суб'єкта життєздійснення.

Можна зауважити, що особи з рівнем добакалаврської освітньо-професійної підготовки

більше послуговуються орієнтованим на емоції копінгом, вдаючись до регресії та заміщення, тобто мають проблеми із саморегуляцією емоційних станів і атрибутцією відповідальності (зазвичай екстернальний локус контролю). Старші за віком особи, з вищою професійною підготовкою теж послуговуються емоційно-орієнтованим копінгом, який демонструє вдвічі більше позитивних кореляційних зв'язків із захисними механізмами, ніж у субвибірці «молодших». Це може бути ознакою поглиблення інтеграції несвідомої та свідомої частин психіки, впливу цього процесу на перебіг внутрішньопсихічної активності та експлікації її результатів у зовнішньому середовищі. Беручи до уваги захисні механізми, з якими позитивно корелює емоційно-орієнтований копінг (витіснення, регресія, заміщення, реактивне утворення), можна припускати більш гнучке використання особистістю внутрішнього і зовнішнього локусу контролю.

Більш випукло латентні фактори трансформації захисних механізмів у процесі аксіогенезу особистості постають з аналізу даних Таблиці 1 і 2.

Таблиця 1

Дані факторного аналізу копінгово-захисних патернів «молодших»

Фактор, його інформативність	Факторні компоненти та їх навантаження
F1 (h = 24%)	Копінг, орієнтований на емоції (0,69); копінг, орієнтований на уникнення (0,43); регресія (0,79); компенсація (0,64); заміщення (0,69).
F2 (h = 16%)	Копінг, орієнтований на рішення (0,79); копінг, орієнтований на уникнення (0,64); витіснення (-0,60).
F3 (h = 15%)	Проекція (0,53); інтелектуалізація (0,80); реактивне утворення (0,73).
F4 (h = 10%)	Заперечення (0,91).

З чотирьох виділених у «молодших» факторів загальною інформативністю 65% два містять поєднання копінгу і захисту. Причому перший фактор комплектується як копінг-стратегіями, так і захисними механізмами і на загал символізує мобілізаційну готовність до подолання труднощів. У даному контексті це означає, що сукупна дія регресії, компенсації та заміщення може трансформуватися в емоційно-орієнтований копінг і меншою мірою в копінг, орієнтований на уникнення. Другий фактор об'єднує копінги, орієнтовані на рішення та на

уникнення, яким категорично заважає витіснення. Відтак можна говорити про захисні механізми, здатні трансформуватися в копінги (F1) з огляду на їх екзогенну орієнтацію, і про механізм витіснення, безпосередньо непридатний до такої трансформації (F2) внаслідок своєї глибинної локалізації. Третій фактор у Таблиці 1 є констеляцією зрілих захисних механізмів, що належать до полі- та метасуб'єктного рівнів самоздійснення, а четвертий фактор утворений одним захисним механізмом (запереченням).

Таблиця 2

Дані факторного аналізу копінгово-захисних патернів «старших»

Фактор, його інформативність	Факторні компоненти та їх навантаження
F1 (h = 23%)	Копінг, орієнтований на емоції (0,77); регресія (0,79); заміщення (0,68); реактивне утворення (0,43).
F2 (h = 15%)	Копінг, орієнтований на рішення (0,80); копінг, орієнтований на уникнення (0,82); витіснення (-0,52).
F3 (h = 14%)	Заперечення (0,79); витіснення (0,45); компенсація (0,69).
F4 (h = 10%)	Проекція (0,80); інтелектуалізація (0,71).

Як і в попередньому випадку, в «старших» виділено чотири фактори (сукупна інформативність – 62%), з яких перший укомплектований копінгом, орієнтованим на емоції, що поєднується з регресі-

єю, заміщенням і реактивним утворенням (слабко). Маємо фактично ідентичну до «молодших» факторну структуру. Аналогічна ситуація повторилася і з другим фактором, де обидва копінги (орієнтовані на

рішення й уникнення) протидіють витісненню. Відмінності спостерігаються у комплектації третього і четвертого факторів. Поєднання заперечення і компенсації в F3 при ресурсності витіснення, дозволяє прогнозувати можливість їх трансформації в копінг, орієнтований на рішення, а поєднання проєкції з інтелектуалізацією в F4 в перспективі може реалізуватися або в проблемно-орієнтованому або в соціотропному стилях подолання, що вимагає тривалих включених спостережень, застосування біографіч-

ного методу, поєднання процесуальної психодіагностики з консультативно-корекційною практикою тощо.

Про інші можливості трансформації суб'єктних механізмів у процесі професійного аксіогенезу особистості може повідомити порівняння факторних структур жіночої та чоловічої субвибірок, позаяк гендерний чинник зазвичай виявляє значущі диференціальні відмінності, ніж освітньо-професійний (див. Таблиці 3 і 4).

Таблиця 3

Результати факторного аналізу копінгово-захисних патернів жінок

Фактор, його інформативність	Факторні компоненти та їх навантаження
F1 (h = 22%)	Копінг, орієнтований на емоції (0,66); витіснення (0,45); регресія (0,75); заміщення (0,78).
F2 (h = 14%)	Копінг, орієнтований на рішення (0,72); копінг, орієнтований на емоції (0,47); копінг, орієнтований на уникнення (0,84).
F3 (h = 13%)	Інтелектуалізація (0,69); реактивне утворення (0,78).
F4 (h = 10%)	Заперечення (0,79); компенсація (0,72).
F5 (h = 9%)	Проєкція (0,87).

Як видно з Таблиці 3, ресурсними у жінок для емоційно-орієнтованого копінгу є заміщення, регресія, частково – витіснення (F1). Другий фактор утворили всі три діагностовані методикою види копінгу. Решту три фактори становлять поєднання

захисних механізмів, з яких F3 і F4 скоріше всього є ресурсними для копінгу, орієнтованого на рішення, а F5 – для копінгу, орієнтованого на уникнення. Загальна інформативність усіх представлених у Таблиці 3 факторів становить 68%.

Таблиця 4

Результати факторного аналізу копінгово-захисних патернів чоловіків

Фактор, його інформативність	Факторні компоненти та їх навантаження
F1 (h = 26%)	Копінг, орієнтований на емоції (0,72); регресія (0,81); заміщення (0,64); інтелектуалізація (-0,62).
F2 (h = 19%)	Копінг, орієнтований на рішення (-0,76); копінг, орієнтований на уникнення (-0,69); витіснення (0,68); заміщення (0,51).
F3 (h = 16%)	Заперечення (0,64); компенсація (0,87); реактивне утворення (0,41).
F4 (h = 10%)	Заперечення (0,42); проєкція (0,80); реактивне утворення (0,72).

Перший фактор, виділений у чоловіків, за своїм складом подібний на той, що виділений і в жінок, за винятком негативно навантаженої інтелектуалізації. Вочевидь, і регресія, і заміщення можуть трансформуватися в емоційно-орієнтовану стратегію подолання, та аж ніяк не інтелектуалізація, що відкидає експресивний стиль відреагування в критичних ситуаціях. Другий фактор протиставляє інтелектуально-орієнтований копінг (на рішення

і на уникнення) витісненню і заміщенню як захисним механізмам. Два інші фактори стосуються екзогенно орієнтованих захисних механізмів, що є ресурсними (з огляду на їх психологічний зміст) для орієнтованого на проблему копінгу. Загальна інформативність виділених факторів – 71%.

У Таблиці 5 подано результати факторного аналізу копінгово-захисних патернів усієї обстеженої вибірки загальною інформативністю 62%.

Таблиця 5

Результати факторного аналізу копінгово-захисних патернів

Фактор, його інформативність	Факторні компоненти та їх навантаження
F1 (h = 23%)	Копінг, орієнтований на емоції (0,76); регресія (0,76); заміщення (0,70).
F2 (h = 15%)	Копінг, орієнтований на рішення (0,77); копінг, орієнтований на уникнення (0,76); витіснення (-0,57).
F3 (h = 14%)	Проєкція (0,77); інтелектуалізація (0,72); реактивне утворення (0,50).
F4 (h = 10%)	Заперечення (0,83); компенсація (0,57).

З даних Таблиці 5 видно, що ресурсними для емоційно-орієнтованого копінгу є захисні механіз-

ми регресії та заміщення (F1), перший з яких забезпечує контакт з інфантильними переживаннями, а

другий – спрямування інтенцій на доступні об'єкти. З'ясувалося, що орієнтовані на розв'язання чи уникнення проблеми копінги безпосередньо не інтегруються з витісненням (F2), яке вимагає спеціального опрацювання. Два інші фактори утворюють захисні патерни, здатні забезпечити повноцінне функціонування особи як у сумісній, та і в індивідуальній навчально-професійній діяльності (інтелектуалізація), так і сприяти її творчій самореалізації всупереч наявним труднощам (реактивне утворення, компенсація), вдаючись до вибіркового реагування на них (заперечення) і розподіляючи відповідальність за вирішення проблем між різними суб'єктами міжособистісного спілкування (проекція). Відтак, можна стверджувати, що характерні констеляції захисних механізмів, що належать до того чи того рівня суб'єктності, теж становлять потенціальний «матеріал» для відповідних стратегій і стилів подолання залежно від типу провідної діяльності, референтного соціального середовища тощо. На відміну від змішаних копінгово-захисних патернів, де зв'язок механізмів психологічного захисту зі стратегіями подолання більш щільний і очевидний, що свідчить про триваючий процес трансформації перших у ко-

пінг, констеляції суто захисних механізмів указують на ресурсність іншого, більш віддаленого й інтегрованого метою діяльності, порядку.

Висновки. Загалом, виокремлені копінгово-захисні патерни поведінки особистості в контексті її професійного аксіогенезу дають змогу експлікувати таку послідовність (етапи) трансформації суб'єктних механізмів: 1) розрізнені механізми психологічного захисту як підсвідома реакція на небезпечний для самооцінки ситуаційно специфічний сигнал; 2) інтегровані метою провідної діяльності захисні патерни, що зберігають самоповагу і позитивний я-образ особистості у значущих сферах життєдіяльності; 3) змішані копінгово-захисні патерни, що символізують стан переходу захисних механізмів у відповідні стратегії подолання внаслідок факту їх усвідомлення і доцільного спрямування; 4) власне копінг-стратегії поведінки у складних ситуаціях, що утруднюють і водночас заохочують самоактуалізацію особи; 5) гнучка каузально й телеологічно детермінована поведінка особистості в різноманітних умовах її життєздійснення (синтетичний стиль подолання).

Література

1. **Карпенко Є.** Самоактуалізація і адаптація: від конфронтації до кооперації / Є. В. Карпенко. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2013. – 272 с.
2. **Карпенко З. С.** Аксіологічна психологія особистості / З. С. Карпенко. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2009. – 512 с.

Карпенко З. С., Карпенко Е. В. СУБЪЕКТНЫЕ МЕХАНИЗМЫ АКСИОГЕНЕЗИСА ЛИЧНОСТИ

На основании теоретического представления аксиогенезиса личности как возрастания субъективных способностей личности, усложнения и обобщения ее ценностных ориентаций в основных видах жизнедеятельности была проверена гипотеза о восходящей динамике механизмов психологической защиты и копинг-стратегий личности, свидетельствующих о прогрессивном векторе профессионально-личностного становления.

Ключевые слова: аксиогенезис личности; копинг-стратегия; профессионально-личностное становление; психологическая защита; субъективные механизмы.

Karpenko Z., Karpenko Y. SUBJECTIVE MECHANISMS OF PERSONALITY'S AXIOGENESIS

The hypothesis about the ascending dynamics of the psychological defense mechanisms and personality's coping strategies certifying the progressive vector of vocational and personal development has been tested on the basis of the theoretical presentation of personality's axiogenesis as a growth of personality's subjective abilities, complication and generalization of his/her value orientations in the main types of vital activity.

Coping and defensive patterns of personality's behaviour in the context of his/her vocational axiogenesis separated in the comparative psychodiagnostic research enable to explicate the following sequence (stages) of subjective mechanisms transformation: 1) disparate psychological defense mechanisms as a subconscious reaction to a dangerous situationally specific signal for self-attitude; 2) defensive patterns integrated by the purpose of the main activity preserving personality's self-esteem and positive self-image in relevant areas of vital activity; 3) mixed coping and defensive patterns symbolizing the transition state of defensive mechanisms to appropriate coping strategies by virtue of the fact of their awareness and purposeful direction; 4) proper coping strategies of behaviour in difficult situations that bother while encouraging person's self-actualization; 5) flexible causally and teleologically determined personality's behaviour in different conditions of his/her life-implementation (synthetic style of coping).

Key words: coping strategy; personality's axiogenesis; psychological defense; subjective mechanisms; vocational and personal development.

Рецензенти

Побірченко Н. А. – д. психол. н., проф.,
Петрунько О. В. – д. психол. н., ст. наук. співроб.

Стаття надійшла до редакції 20.05.2015

Прийнято до друку 28.05.2015